

Máskor geometrikusan szabdalni alakzatokat, három- és sokszögeket, körszeleteket és szabálytalan, de íves formákat rak egymásba, és elcsúsztatásokat, tükrözéseket is alkalmaz. (Lásd például: az 1967-es tihanyi emlékkiállítás 24., 26., 13. reprodukcióit.) A *Reggel, délben, este* című festmény egy központi kompozíciós tengely két oldalára vetítve ugyanannak a ház- és természeti motívumnak, reggeli, déli és alkonyati változását adja. A részletek nem önállósulnak, hanem alárendelődnek a *volt-at*, a *van-t* és a *lesz-t* egybekapcsoló konstrukciónak, az egymásutániség pedig az egyidejűségnek. Az egymást követő mozzanatok föloldódnak a kép jelenvalóságában, s ezáltal az élet körforgását, a keletkezés és elmúlás cirkulációját képes vizuálisan érzékeltetni. Hasonló hatású mű az *Átváltozások* (1959) is, de itt a kompozíciós megoldás nem tengelyes, hanem a képfelület három osztással tagolódik. A házmotívum háromszor jelenik meg a képen, utolsóként már a természeti vegetációtól átszővötte. A természeti motívum az első sávon megszakad, majd a második sávon folytatódik, de immár egy másik és más arányrendszerű motívummal, a harmadik képsíkon ismét a megszakítottság és folytatás dialektikus egységének szellemében kapcsolódik a természeti motívum. Ezek az analitikusan megbontott és megszakított motívumsorok távolról nézve mégis egyetlen koncentrált, fantasztikus, víziószerű tájjá állnak össze és különös szuggesztivitással sugallják a változás élményét. Az utolsó korszak képei az élményvilág még mélyebb rétegének rendelődnek alá. Ezek a képek egy ember vallomása a természeti létezés titkaiba való befeleledkezéséről, az élet szeretetéről és arról a belső drámáról, amely lejátszódott benne akkor, amikor szervezete már jelezte az alattomosan közelgő halált. Életvágy, a létezés gazdagságának élménye, drámai tiltakozás az elmúlás ellen, majd az elkerülhetetlen tudomásulvételek, az élettől való búcsúzás fájdalma, a pusztulás és születés, a létezés egyetemes körforgásában való megvigasztalódás, mindez együttes erővel sugárzik Bene Géza művészetéből.

KERÉKGYÁRTÓ ISTVÁN

Nemzetközi ex libris kiállítás Budapesten

November első hetében az *Exlibrisgyűjtők Nemzetközi Egyesülete* tartotta kétvétenként szokásos kongresszusát, sorrendben a XIII-at, Budapesten s ez alkalmából három ex libris kiállítás nyílt a magyar fővárosban.

Az *Országos Széchényi Könyvtár* (Nemzeti Könyvtár) régi magyar ex libris gyűjteményéből (1521–1900) állított ki a Nemzeti Múzeum kupolatermében 113 darabot, néhány kivételtől eltekintve grafikus (címeres) ábrázolásúakat. – A *Mezőgazdasági Múzeum* a Vajdahunyad várához tartozó egyik termében *A szőlő és a bor az ex libriseken* címmel azokból a könyvjegyekből állított ki, amelyek a szőlőt és bort használták föl motívumként. – A harmadik kiállítás az *Ernst Múzeumban* nyílt meg 18 ország ex libris művészeinek válogatott anyagából. Ami a legmeglepőbb, az a Nemzeti Múzeumban az *Országos Széchényi Könyvtár* által rendezett kiállítás mind mennyiségi, mind installációs szegénysége. 113 darab ex libris – nyolcadrésze a gyűjtemény anyagának, ebből is majdnem egy tucatnyi *betűs* főliratú, ami nélkülöz a művészi értéket s még az antikvitás iránti érzék is csak egyéb anyag hiányában indokolta volna kiállításukat. A csak betűs ex libris voltaképpen nem több, mint egyszerű pecsét, tehát még az ex libris klasszikus fogalmát sem meríti ki, s egy reprezentatív kiállításon ezeket fölléptetni egyenesen érthetetlen. (Ilyenek többek közt Rédey Klára grófnő, Árva Bethlen Kata grófnő, gróf Illésházy Antal, Toldy Ferenc stb. „könyvjegye”.) Annál szebb, művészibb és gondolatokban gazdagabb rész a grafikai ábrázolással készült, főleg családi címerekkel ékes anyag. Mindjárt a kiállított s második legrégebb ismert magyar ex libris Telekessi János könyvjegye, amelyre azonban a magyarul nem tudó művész németesítve véste be a tulajdonos nevét s így lett belőle *Teilnkes János*. Egyébként Pozsony

városában lakott e Dunántúlon akkor (s még később is) népes család tagja, s 1525-ben Nürnbergben készítette el könyvjegyét a magyar származású Dürer körébe tartozó valamelyik művésszel. A kiállításon szereplő 5. számú ex libris *Bárta* városáé, illetve a város könyvverszettel. Nemcsak a neves magyar főúri családok (Nádasdy, Illésházy, Perényi, Amadé, Teleki, Bethlen, Zichy, Kuun, Mikó, Erdődy, Károlyi, Eszterházy, Széchényi Ferenc stb.) ex libriseivel találkozunk, hanem köznemesekével (Istvánffy Miklós történetíró), szerzetesekkel (lelkészek, kanonokok, püspökök, tanárok, orvosok (Almási Balogh Pál pesti, azután Segesváry István debreceni főorvos), továbbá ismeretlen foglalkozású egyének könyvjegyeivel is. Sőt láthatunk a kiállításon a jénai egyetemen tanuló magyar diákok ottani könyvtáráról is. Sőt láthatunk a kiállításon a jénai egyetemen tanuló magyar diákok ottani könyvtáráról is. Sőt láthatunk a kiállításon a jénai egyetemen tanuló magyar diákok ottani könyvtáráról is. Sőt láthatunk a kiállításon a jénai egyetemen tanuló magyar diákok ottani könyvtáráról is. Sőt láthatunk a kiállításon a jénai egyetemen tanuló magyar diákok ottani könyvtáráról is.

A kiállított anyag tehát csak izelítő az ismert régi magyar ex librisekből, de alkalmas arra, hogy 25 év dezilluzionálása után múltunkról végre valahára ezen a téren is tárgyilagosabb képet alkothassunk. Ha még egy olyan harácsoló köznemesnek, mint *Werbőczy Istvánnak* képet alkothassunk. Ha még egy olyan harácsoló köznemesnek, mint *Werbőczy Istvánnak* képet alkothassunk. Ha még egy olyan harácsoló köznemesnek, mint *Werbőczy Istvánnak* képet alkothassunk. Ha még egy olyan harácsoló köznemesnek, mint *Werbőczy Istvánnak* képet alkothassunk.

A *Mezőgazdasági Múzeumban* meghitt légrégebbi kiállítást láthatott a közönség. A magyar származású, Lengyelországban élő *Lippóczy Norbert* gyűjteményéből állított ki a Múzeum. A szőlő és a bor az ex librisen – ötletes gondolat éppen a *Mezőgazdasági Múzeumban*, Győry Elek naiv festő kiállítása mellett, amelyen számos tokaji és környéki képet láthatott a közönség. Tehát festményben azt a vidéket, amelyről Lippóczy is származik, s amelynek képe annyira kísértelen külföldön is, hogy a szőlő és a bor motívum az ex libriseket külön is gyűjtötte. Lehetetlen öt magát nem idézni: „Egy gyűjtemény – de különösen egy speciális témát felölelő kollekció –, a gyűjtő szellemvilágába enged betekinteni, feltárja azt, amiben él és ami őt élteti. Kiállításunk is egy ilyen kollekciót mutat be, amelynek az összegyűjtését a szőlőhegyekkel koszorúzott gyönyörű Tokaj-Hegyalja sugallta, amely egyben a gyűjtő szülőhazája is, ahol családja két évszázadon át foglalkozott szőlőműveléssel. A gyűjtő ma szülőföldjétől messze – a tradicionálisan testvéri Lengyelországban él –, ott teremtett magának egy miniatűr szőlővilágot metszetekből, könyvekből, ex librisekből és egyéb apróságokból. E szőlővilág végtelen gazdagságát tárja elénk a rövid 14 év alatt összegyűjtött ex libris kollekció, nagyszerű grafikusok művészi tolmácsolásában.” Ez a kiállított 789 ex libris *Lippóczy Norbert* Tarnóv-ban élő mezőgazda hazánkfia tulajdonából a Mezőgazdasági Múzeumnak ajándékozott gyűjteményből került kiállításra. Szép példája a messzire szakadt, de idegenben is „kormos hazájára” gondoló patriótának.

Az *Ernst Múzeum* – Nemzetközi ex libris és kisgrafika – kiállítása a mai európai ex libris jávat vonultatta föl. Ausztria, Belgium, Dánia, Franciaország, Hollandia, Nyugat-Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Svájc, s természetesen a szocialista országok, Jugoszláviával együtt. Hiányzott Anglia, Franciaország, Görögország, Norvégia, valamint a tengerentúli államok. Az anyag színvonala – főleg a külföldieké – nem hagyott maga után kifogásolnivalót. Majdnem valamennyi külföldi művész ex librist állított ki, alkalmi grafikusok kivételével. Ezzel szemben a magyarok most sem hagyták ki ex libris címén a makát csak néhányan. Ezzel szemben a magyarok most sem hagyták ki ex libris címén a makát csak néhányan. Ezzel szemben a magyarok most sem hagyták ki ex libris címén a makát csak néhányan. Ezzel szemben a magyarok most sem hagyták ki ex libris címén a makát csak néhányan. Ezzel szemben a magyarok most sem hagyták ki ex libris címén a makát csak néhányan. Ezzel szemben a magyarok most sem hagyták ki ex libris címén a makát csak néhányan.

együttal azt is bizonyítja, hogy a fametszőművészet a fametsző-technika valamikori hazai központjában, Debrecenben, utánpótlásra vár. – *Józsa János* a Dürer pályázaton III. díjat nyert.

A kiállítás magyar anyagának főnti összetétele azt árulja el, hogy nálunk az ex libris készíttéssel csak kevesen foglalkoznak, ezért kellett a „kisgrafikával” pótolni a hiányt. Az ex librist a közönség elsősorban anyagi erő híján nem igényli. Akad néhány gyűjtő, aki igyekszik minden fontosabb alkalomból ex librist készíttetni, számuk azonban kevés ahhoz, hogy hazánkban korszerű ex libris-kultúra alakuljon ki. Ezért kénszerűlt a rendező bizottság egyeb grafikákkal való manipulálásra, kérdés, sikerült-e megteveszteni ezzel a külföldi résztvevőket s a hazai kritikuskokat, illetve az ex librist kereső és helyette egyéb grafikát találó közönséget.

Meglepően szép anyagot vonultattak fel a *csehszlovák* és a *lengyel* ex libris-művészek. A csehek közül *Cyrl* és *Jiri Bouda*, *Robert Broz*, *Vacláv Fiala*, *Jan Halla*, *Miroslav Houra*, *Dusán Janousek*, *Ludmilla Jirincova*, *Jarosláv Kaiser*, *Ladislav J. Kaspar*, *Emil Kotrba*, *Richard Lander*, *Zdenek Mész*, *Ladislav Rusek*, *Jiri Sebek*, *Jarosláv Sváb*, *Vladislav Wlodek*. Közülük egyedül *Halla anyagának* kétharmada állt „kisgrafikából”, a többiek az anyag zömében *ex libris*sel vonultak föl. *Kaspar* színes lapokkal, *Kaiser* egészen a ma tipikusnak mondható formanyelven. *Kotrba* vonalas és foltszerű megoldást vegyeesen alkalmaz. *Rusek*-et a stilizáltság, *Mész*-t az obszcenitás jellemzi, mint a legolcsóbb módja a föltűnésnek. *Sváb*-ot a jelképszerűség, *Sebeket* a kissé régies vonalas felfogás, de nem pejoratív értelemben. – *Jugoszláviát* az egyetlen magyar *Andruskó Károly* képviselte 10 remek lappal. – Romániát *Fred Micos* román, *Mottl Román Pál* és *Gelebert Antal* erdélyi magyar művészek képviselték. Hiányoltuk még a magyar művészek közül elsősorban *Nagy Imrét* és a fiatalokat, akik „kisgrafika” címen ugyancsak képviseltethették volna magukat, még *ex libris* hiányában is. A keletnémet *Hans Georg Hirsch* is csupa *kisgrafikát* állított ki, a szovjetunióbeli *Maret Olvet* is. Gy. *Szabó Béla* katalóguson kívül szerepelt a kiállításon.

A Szovjetunió népei, főleg az észtek – gazdag anyaggal vonultak föl s világhírű nevekkkel (*Kaljo*, *Kozlovskij*, *Goljakovskij*, *Katauskas*, *Kisarauskas* stb.) – *Olaszország* színeiben szerepelt a magyar származású *Gyarmati Lea*, *Portugáliát* és *Svájcot* csak egy-egy művész képviselte, *Svédországot* három, közülük *Georg Boström* csak szabad grafikát állított ki.

Ami a katalógusokat illeti, a Széchényi Könyvtár katalógusa nem egységes szempont szerint készült. Nyilván az összeállító *Nyireő Istvánnak*, az anyag kiváló tudósának nem állt rendelkezésére megfelelő idő, vagy anyagi keret, s ezért csak egyik-másik *ex libris*hez írhattott annotációt. E katalógus kiállításával is méltatlan nemcsak a nemzetközi alkalomhoz, hanem az ország első könyvtárának nemes hagyományához is. Manapság már egy vidéki művelődési háztól, vagy könyvtártól is különbet várunk el (L. Várpalota, Zalaegerszeg stb. kiadványait). Ha a szöveget sorkizárva gépeltetik, legalább a bevezetőjét, tisztességes tükört kapnak s az egész 70 forinttal került volna többbe. Számos oldala a nyomás gondatlanságának iskolapéldája: egyik olvashatatlanul szürke, a másik elúszik a festékben s ezért olvashatatlan. (Készült a könyvtár sokszorosító üzemében.)

Lényegesen szebb az *Ernst Múzeum* katalógusa. Igazolja azt, hogy a szebb nem föltétlenül von maga után költségtöbbletet, hanem hozzáértés, finomabb ízlés és gondosabb odafigyelés kérdése. – *Legszebb* s az alkalomhoz egyedül méltó kiállítású a Mezőgazdasági Múzeumé, és szakszerű a szöveg is: *Lippóczy Norbert* írása magyarul, lengyelül és franciául. Ezt irodalomfigyzék követi, majd a rövidítések mutatója után a katalógus, 71 szépen sikerült reprodukcióval, mindez műnyomó papíron, *Fery Antal* szépen tervezett fedelével. E katalógusból híven a nemzetközi találkozó rangjához, 250 számozott példány is készült, 12 művész (*Bordás Ferenc*, *Diskay Lenke*, *Dolatowski*, *Zbigniew*, *Drahos István*, *Fery Antal*, *Grabowski*, *Jakubowski*, *Kopasz Márta*, *Nagy Arisztid*, *Röhrenscheif*, *Stettner Béla*, *Szuskiewicz*) eredeti grafikájával.

A XIII. Nemzetközi Ex Libris Kongresszus tehát számos tapasztalattal zárult, amiknek következményeit le kell vonni. A magyarság, mint hatalmas kulturális örökséggel s jelenleg is viruló kulturális, főleg művészeti életével arra kötelezett, hogy minden hazai és nemzetközi alkalmat a legmagasabb színvonalon ragadjon meg és használjon ki. Ez az alkalom az *elszalasztottak* közé sorolható. Az alig 150 külföldi résztvevő egyáltalán nem nagy szám s ennek arra kell indítania az illetékeseket, elsősorban magát a *Kisgrafika Barátok Körét*, a mögötte álló szerveket, beleértve a rendező IBUSZT is, hogy az anyagi és erkölcsi alapokat bővítse, erősítse, hogy kulturális elkötelezettségeinkből fakadó feladatainknak valóban nemzetközi szinten tehesünk eleget kisgrafikai vonatkozásban is.